

Rzeki karpackie - czysta Natura 2000

Natura 2000 - europejska sieć

Obszary Natura 2000 chronią istotne dla Europy gatunki oraz ich miejsca występowania, a także siedliska przyrodnicze, którym poświęcony był nr 6 Biuletynu. W obszarach Natura 2000 specyficzny jest reżim ochronny – brak listy konkretnych zakazów, ochrona jest ukierunkowana na to, co w danym terenie jest cenne. W stosunku do tych tzw. „naturowych” organizmów czy ich siedlisk zabrania się podejmowania działań, które mogą na nie negatywnie oddziaływać. Każdy obszar jest więc traktowany indywidualnie, ma specyficzny charakter, inne gatunki czy siedliska przyrodnicze są w nim chronione. W tym numerze przedstawiamy gatunki, które są przedmiotami ochrony w obszarze Natura 2000 Dolna Soła.

Dolna Soła PLH120083

fol. R. Koryga

Gatunki chronione w obszarze Natura 2000 Dolna Soła PLH120083

Cechą charakterystyczną cieków górskich jest zmienność przepływów, gwałtowne wzbieranie po opadach, transportowanie przez nie dużych ilości żwirowego rumowiska oraz silna erozja brzegów i dna. Dynamika rzek górskich skutkuje ciągłymi przekształceniami ich koryt, co zapewnia dużą bioróżnorodność ekosystemów rzecznych. Podstawowym celem ochrony obszaru Natura 2000 Dolna Soła PLH120083 jest zachowanie doliny rzeki podgórskiej z naturalnym korytem i typowymi siedliskami nadrzecznymi oraz fauną właściwą dla siedlisk wodnych i ziemno-wodnych. Przedmiotami ochrony są ryby: boleń, brzanka oraz nielicznie występujący głowacz białołędowy. Ponadto otoczenie rzeki stanowi dogodny siedlisko dla traszki grzebieniastej, kumaka nizinnego i wydry.

dożywają 15 lat. Zagrożenie dla traszki grzebieniastej stanowi utrata miejsc rozrodu poprzez zasypywanie, zarastanie, zarybianie, eutrofizację i zanieczyszczenie zbiorników wodnych oraz pogarszanie jakości wód. Spadek liczebności spowodowany jest także utratą dogodnych siedlisk lądowych na skutek wylesiania, intensyfikacji rolnictwa i budowania różnych barier związanych z transportem kolejowym i samochodowym, co utrudnia im migrację.

Traszka grzebieniasta

fol. Rainer Theuer, Public Domain,

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kammolchmaennchen.jpg>

Traszka grzebieniasta jest największą krajową traszką, której ciało może osiągać długość do 18 cm. Większość ciała ma jednolite brązowe, popielate, oliwkowe lub czarne ubarwienie z wyjątkiem pomarańczowego lub żółtego brzucha z licznymi czarnymi plamkami. Na palcach występują żółte prążki. Samica jest większa od samca. Płeć najłatwiej można odróżnić w okresie goowym. U samca pojawia się na grzbiecie godowy grzebień utworzony z ząbkowanego fałdu skórniego. Na ogonie zaś pokazuje się srebrna wstęga biegnąca przez całą jego długość. Samice nie przybierają barw godowych. Traszka grzebieniasta prowadzi ziemno-wodny tryb życia. Występuje w zarastających stawach, sadzawkach, zbiornikach powrobiskowych i innego typu zbiornikach z wodą stojącą, charakteryzujących się dobrze rozwiniętą roślinnością, znacznym nasłonecznieniem oraz dnem bogatym w kruszki. Część życia spędza na łądzie w miejscach wilgotnych. Żywi się dżdżownicami, owadami, ślimakami, wodnymi skorupiakami, pajęczakami. Do rozrodu przystępuje pod koniec marca. Samice składają jaja zawiązując każde z osobna w liść rośliny wodnej. Po okresie godów traszki pozostają w zbiornikach wodnych nawet do jesieni. Larwy wykluwają się z jaj po 13 dniach. Przeobrażenie w młode osobniki następuje po 3 miesiącach życia larwalnego. Wówczas wychodzą one z wody i pozostają na brzegu. Larwy są drapieżnikami polującymi na drobne zwierzęta wodne. Traszka w sen zimowy zapada wraz z pierwszymi przymrozkami około końca października. Zimuje w norach ziemnych, pod korzeniami drzew. W warunkach naturalnych

Brzanka

fol. P. Sobieszczyk

Brzanka to ryba średniej wielkości, rzadko przekracza 25 cm długości całkowitej. Ciało jest wydłużone, niskie, lekko bocznie spłaszczone. Otwór gębowy dolny, z dwoma parami wąsów. Wargi mięsiste. Ubarwienie grzbietu i boków jest żółcisto-oliwkowo-brązowe z plamkami, a brzuch kremowy. Jest to gatunek jednośrodowiskowy podejmujący krótkie kilku-kilkunastokilometrowe wędrówki (sporadycznie do kilkudziesięciu km), zasiedla podgórskie odcinki rzek i potoków, gdzie przebywa w płytkich partiach koryta ze żwirowo-kamienistym lub kamienistym dnem, na takim też podłożu odbywa się tarło. Wędrówki tarłowe mają miejsce w okresie kwiecień – początek czerwca, natomiast tarło odbywa się w okresie maj – początek lipca. Brzanka żywi się bezkręgowcami dennymi, głównie skorupiakami a także larwami owadów. Jest to gatunek występujący wyłącznie w wodach płynących. W ciągu ostatnich 60 lat notowany jest duży spadek liczebności oraz zmniejszenie zasięgu występowania brzanki. Powodem są przekształcenia siedlisk (zbiorniki zaporowe, zabudowa i regulacja cieków, wydobywanie żwiru), istnienie przeszkód migracyjnych (zbiorniki zaporowe, tamy, proggi) i nieodpowiednia jakość wody (ścieki i eutrofizacja). Z badań wynika, że brzanka jest wrażliwa na zmiany przepływu wody i związaną z tym przebudowę strukturalną podłoża. Jest również mało odporna na zanieczyszczenia wód. Głównie zagrożenia dla gatunku to budowa zbiorników zaporowych, tam i progów, które tworzą bariery migracyjne i odcinają populacje ryb od położonych niżej odcinków rzek, a także zabudowa i regulacja cieków. Dodatkowe zagrożenie stanowią zarówno punktowe, jak i obszarowe źródła zanieczyszczeń wód.

Boleń

fol. M. Nowak

Boleń jest jedynym drapieżnym przedstawicielem ryb karpiowatych w Polsce. Może osiągać długość ponad 1m i wagę do kilkunastu kilogramów. Ciało jest wydłużone, nieznacznie bocznie spłaszczone, pokryte dużymi łuskami. Posiada półgórny otwór gębowy. Płetwy parzyste i odbytowa są czerwone, a płetwa grzbietowa i ogonowa szaroniebieskie z ciemniejszymi obwódkami. Jest gatunkiem długowiecznym, nawet do 16 lat. Głównym składnikiem diety dorosłych boleni są ryby. Poluje wyłącznie w dzień. Oglusza swoje ofiary uderzając ogonem o powierzchnię wody. Prowadzi zwykle samotny tryb życia i odbywa wędrówki: tartowe, zimowiskowe oraz pokarmowe. Jest gatunkiem odławianym przez człowieka. Typowym siedliskiem tego gatunku są duże, nizinne rzeki, ale można go spotkać także w zbiornikach zaporowych, rzadziej spotykany jest w rzekach górskich. Najczęściej występuje w ich głównym korycie, chętnie przebywa w pobliżu ujść dopływów. Odbywa wędrówki tartowe w ramach systemu rzeczniczego, przemieszcza się również szukając odpowiednich żerowisk i zimowisk. Tarto odbywa podczas wiosennych wezbrań (marzec–maj) w strefie nurtowej na dnie żwirowo–kamenistym, rzadziej na kępach roślinności lub na zalanych brzegach. Głównym zagrożeniem, dla bolenia są prace regulacyjne prowadzone na rzekach, które powodują ograniczenie wędrówek i miejsc tarliskowych. Groźne są także połowy wędkarskie.

Kumak nizinny

fol. Benny Trapp, CC BY-SA 3.0,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=18794203>

Kumak nizinny należy do najmniejszych płazów krajowych. Jest gatunkiem długowiecznym, żyjącym w warunkach naturalnych do 10 lat. Długość ciała dorosłego osobnika dochodzi do 5 cm. Ma ciało wyraźnie spłaszczone grzbieto–brzusznie z płaską głową i zaokrąglonym pyskiem. Skóra kumaka na grzbiecie jest chropowata, z licznymi brodawkami i ujściami gruczołów jadowych. Ma ubarwienie od popielatego do ciemnobrązowego z małymi ciemniejszymi plamkami zmieniającym się zależnie od warunków otoczenia. Brzuch ciemnognatowy, prawie czarny z małymi rozdzielonymi od siebie pomarańczowymi lub czerwonymi plamami. U samca w przeciwieństwie do samicy można zauważyć parzyste rezonatory (worki wypełnione powietrzem) umiejscowione na podgardlu. Kumaki odżywiają się małymi zwierzętami takimi jak larwy owadów wodnych, drobne skorupiaki i narybek oraz żyjącymi na lądzie mrówkami, muchówkami i pluskwiakami. Kumak nizinny jest ściśle związany ze zbiornikami wodnymi, które opuszcza jedynie w przypadku ich wyschnięcia, poszukiwania pokarmu lub lądowych kryjówek do zimowania. Można go spotkać nie tylko w dużych stawach i jeziorach, ale również w bardzo małych zbiornikach wodnych, nawet w okresowych, szybko wysychających kałużach i koleinach dróg polnych. Gody trwają od połowy kwietnia do końca lipca. Samiec w okresie godowym podczas wydawania dźwięków wykorzystując powietrze z płuc nadyma całe ciało i rezonatory umieszczone na dnie jamy gębowej przypominając mały balonik. Głos samca jest bardzo donośny i może być słyszalny z odległości kilkuset metrów. Składanie jaj w skupieniach (kilkadziesiąt sztuk) odbywa się na początku maja w płytkich miejscach zbiornika na roślinach rosnących pionowo. Rozwój kijanki trwa około 3 miesięcy. Zimują często gromadnie w norach gryzoni, pod kamieniami, pod liśćmi i pniami drzew. Nie zagrzebuje się w ziemi. Ciekawym zachowaniem kumaka nizinnego jest mechanizm obronny tzw. refleks kumaka. Polega on na

tukowatym wygięciu ciała poprzez uniesienie głowy i miednicy z tylnymi kończynami. Umożliwia mu to odstraszenie drapieżnika przez pokazanie jaskrawych plam na spodzie ciała. Dla ochrony gatunku ważne jest zachowanie preferowanych przez niego zbiorników wodnych oraz bezpośredniego otoczenia zbiornika rozrodczego, w którym płazy zdobywają pokarm, tj. wilgotnych koszonych lub wypasanych łąk. Istotne jest również zachowanie korytarzy ekologicznych w postaci liniowych zadrzewień i pasów nieużytków.

Głowacz białopłetwy

fol. M. Nowak

Głowacz białopłetwy jest niewielką rybą o długości do 17 cm o maczugowatym kształcie ciała, spłaszczonym grzbietobrzusznie. Przystosowany jest do przydennego trybu życia w wodach płynących poprzez brak pęcherza pławnego. Głowa z dużymi oczami stanowi ¼ długości tej ryby. Głowacz nie posiada łusek. Ma jedynie niewielkie kolce na bokach ciała. Grzbiet i boki mają ubarwienie maskujące, co upodabnia go do kamienistego dna. Brzuch i płetwy są białawe. Głowacz białopłetwy zasiedla głównie środkowy bieg podgórskich rzek, zawsze poniżej strefy występowania głowacza przegłowca. Najczęściej przebywa na żwirowato kamenistym, rzadziej na piaszczystym dnie. W rzekach preferuje płytsze, przybrzeżne partie o głębokości 10–50 cm. Do tarła przystępuje na wiosnę (marzec–kwiecień). Jaja składane są pod kamieniami, oczyszczonymi wcześniej przez samca. Strzeże on ponadto rozwijającej się ikry oraz wylęgu. W okresie dnia gatunek ten przebywa w ukryciach, najczęściej pod kamieniami. Aktywny staje się o zmierzchu, penetrując najbliższą okolicę w poszukiwaniu pokarmu. W okresie tarła opuszcza swoje kryjówki i przez całą dzień przebywa na otwartej przestrzeni. Głowacz białopłetwy żywi się larwami ochołkowatych, chruścików, jętek i widelnic oraz kietkami. Główne zagrożenie dla tego gatunku stanowią zanieczyszczenia, regulacje oraz brak drożności cieków.

Wydra

fol. Bernard Landgraf, CC BY-SA 3.0,

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=41335>

Wydra to ssak drapieżny, przystosowany do ziemnowodnego trybu życia. Odnacza się opływowym, smukłym ciałem, długim ogonem, krótkimi kończynami i szeroką spłaszczoną głową. Długość ciała dorosłych osobników wynosi przeciętnie od 60 do 100 cm, ogona od 35 do 60 cm, a ciężar od 6 do 10 kg, przy tym samice są mniejsze od samców. Ubarwienie grzbietu jest zwykle lśniaco–brązowe, podgardle, pierś i brzuch są jaśniejsze. Wydra jest aktywna głównie w nocy, a także o zmierzchu i świcie. Pod wodą postępuje się głównie wzrokiem, a także dobrze rozwiniętym zmysłem dotyku, w czym pomagają jej wrażliwe na nacisk włosy czuciowe na pysku oraz unerwione zakończenie nosa i opuszki łap. Wydra poluje głównie w wodzie, w niej towi większość swych ofiar, doskonale pływa i nurkuje, przy czym pod wodą porusza się szybciej niż na jej powierzchni. Może zasiedlać praktycznie wszystkie środowiska wód płynących i stojących. Wydra związana jest głównie z rzekami zasobnymi w ryby, które stanowią podstawę jej pożywienia. Dieta jest urozmaicona, poza rybami żywi się także rakami, małzami, żabami, rzadko ptakami i ssakami. Chętnie zasiedla wody o wysokich, zarośniętych brzegach, które zapewniają jej schronienie, ale spotykana jest również w pobliżu terenów zabudowanych.

Rzeki Karpackie - czysta Natura 2000

www.rzekiKarpackie.fwie.pl

Co tygodni do 31.12.2018
nagroda w konkursie na:

www.facebook.com/RzekiKarpackie

Projekt objęty wsparciem merytorycznym:

RDOŚ w Krakowie, RDOŚ w Rzeszowie

